
CERAMICĂ RITUALĂ DIN PATRIMONIUL MUZEULUI ETNOGRAFIC AL MOLDOVEI (ULCIOARE DE NUNTĂ)

Ovidiu FOCȘA*

Cuvinte cheie: *ulcior, ceramică, nuntă, vas ceremonial, formă, simbol, ornament, reprezentări avimorfe, zoomorfe și geometrice, smalț, angobă, oxizi.*

Keywords: *jug, pottery, wedding, ceremonial vase, shape, symbol, decoration, avimorphic, zoomorphic and geometric representations, glaze, engobe, oxides.*

Abstract: *The jugs, in various shapes and dimensions, represent a special category of pottery, frequently used in the everyday life, but mainly in the major events of life. This is the case of the wedding, a genuine moment of passage with its preliminal and liminal phases defined by many ceremonial moments including the presence of a jug, filled with wine or rachiu (spirituous liquor), as the main recipient, highlighting the augural function of the event. The jugs particularly made for the wedding guests differed in shape and ornamentation. Most of them were decorated with symbols indicating the bride's fertility, as giving birth represented an essential condition for the newly formed family. For this end, most of the times, the jug had the shape of an animal or of a bird, these zoomorphic or avimorphic symbols representing the reminiscence of old beliefs related to the telluric fecundity that was thought to bring good luck in matrimony.*

This type of pottery was made mainly in the southern part of Romania, the most famous centres (Oboga, Curtea de Argeș, Româna) being located in Lesser Wallachia and Greater Wallachia; this is a natural thing if we think of the relation existing between this area and the centres located on the south of Danube and in Timoc area, which facilitated the creation of highly refined pottery.

The wedding jugs are all glazed, decorated by painting, incising or embossing, and the most valuable objects are highly appreciated even today, their special place in the museum collections being related with an entire system of mythic thinking, specific to the Romanian peasant.

Expoziția permanentă a Muzeului Etnografic al Moldovei, intitulată SĂRBĂTOAREA - ARTĂ ȘI SPIRITUALITATE, surprinde satul în sărbătoare, când omul experimentează dimensiunea sacră și festivă a timpului, încetează lucrul și se manifestă ca persoană comunitară, socializând în familie, în neam, în grupul social de care aparține, comunitatea largită a așezării, dar și în comunitatea religioasă.

---

* Muzeograf, Muzeul Etnografic al Moldovei - Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași.

Sărbătoarea în neam este marcată de două praguri caracteristice: nunta și nașterea, ca evenimente de agregare socială, nunta fiind considerată esențială pentru cursul ulterior al vieții de familie, aducerea pe lume a copiilor asigurând perpetuarea neamului. Din acest motiv ea este însoțită de numeroase gesturi magice, elemente de limbaj verbal și nonverbal, recuzită ceremonială, alimente rituale, simboluri propitiatoare și apotropaice, cercuri magice (prinderea în horă la joc), alimente rituale (grâu, apă, vin), toate având darul de a grăbi integrarea tinerilor căsătoriți într-o nouă stare. Strigăturile de nuntă (vechi orășii rostite de staroste mai ales) conservă la nivelul limbajului această dorință: așa apare într-o orație culeasă din zona Iașilor, în care familiile invitate veneau la masa cea mare a mirilor și nașilor: „Cu doi colăcei,/ Mari și frumoși,/ Făcuți din cea mai bună,/ Făină de grâu,/ Și cu două ulcioare de vin,/ Să fie cheful deplin”, amintind de alimentele liturgice, primordiale: pâinea (reprezentată de colac) și vinul.

Așadar, momentul festiv al nunții presupune masa cea mare, ospățul invitaților, în care mâncarea și băutura au un rol principal. Pentru aceasta, olarii au creat oluri speciale, recipiente folosite la servit și băut numite ulcioare. De altfel, nunta tradițională a consacrat două tipuri de oluri caracteristice: ulciorul și plosca, folosite împreună sau separat, în funcție de zonă. Utilizarea lor în cadrul secvențelor ritual-ceremoniale ale nunții, însoțite adesea de năframe și ștergere special țesute, a determinat transformarea acestora în simboluri ale unității familiei, din acest motiv au fost înzestrate cu numeroase elemente artistice, ce sugerează valoarea de *omen* a acestui prag care este căsătoria.

Ulcioarele, alături de ploști, pot fi încadrate din punct de vedere tipologic în categoria ceramicii artistice care, alături de cea utilitară, forma cea mai însemnată producție a ceramicii țărănești tradiționale. Frumos ornamentate prin pictare, angobare și smălțuire, împodobite cu reliefuri, ulcioarele au devenit vase speciale folosite doar la nunți. Provenite în mare măsură din partea centrală a Olteniei, de unde au iradiat în toate provinciile, ulcioarele sunt obiecte migăloase, lucrate de puțini olari. În cele mai multe cazuri, ulcioarele erau lucrate în mai multe etape. La început se modela la târcol - roata mare, pentru că exista și una mică folosită special pentru înfloratul vaselor, corpul vasului, care era ovoidal, potrivit ca mărime (să încapă doi litri de băutură). Apoi se lucra manual gâtul, toarta și gura vasului. La sfârșit, după ce lutul era *zbit*, se trecea la asamblarea vasului, în final netezindu-se cu potlogul. Separat, se lucrau reprezentările zoomorfe, avimorfe - șerpi, lei, câini, broaște, berze, cloșcă cu pui, dar și reprezentări umane. Auspiciile pornirii în viață a tânărului cuplu trebuiau să fie dintre cele mai bune, motiv pentru care fiecare detaliu conta. Prin aceste însușiri, ulciorul de nuntă trece dincolo de scopul său utilitar, vas pentru păstrarea și servirea băuturii. Cel mai des reprezentat apare figura șarpelui, divinitate htoniană, geniu al casei – *genius loci*, duh protector, aflat sub pragul ușii, protejând microuniversul familiei, reprezentat de casă. Alături de șerpi, ulcioarele erau înfrumusețate și cu broaște, văzute tot ca un duh al casei, conform credințelor populare, fiecare om ar avea o broască - știmă, a cărei moarte atrage după sine moartea persoanei respective (Niculiță Voronca). Aceste două reprezentări zoomorfe sunt considerate adevărate forțe magice în mitologia universală, șarpele fiind întruchiparea puterii pământului ce distruge forța malefică reprezentată de broască, scena șarpelui ce înghite o broască fiind adesea întâlnită în plastica țărănească. Prezența

șarpelui pe vasele ceremoniale nu este întâmplătoare, el fiind un element admirat și disprețuit, adorat și detestat, prieten sau dușman, amic sau inamic, valorizat pozitiv, mai ales sub influența vechilor religii, pe când broasca era văzută, în credințele populare românești, mai mult ca un instrument malefic, prin care vrăjile se pot abate asupra casei.

Pe lângă aceste simboluri zoomorfe, olarii au înfrumusețat ulcioarele și cu numeroase elemente geometrice, reprezentate cel mai adesea în relief: zig-zagul, „S”-ul răsturnat, butoni, brâie, ce amintesc de arhitectura tradițională.

O categorie aparte de vase, adevărate opere de artă țărănească, este reprezentată de cele cu trimitere clară spre menirea fertilității tânărului cuplu, și anume ulcioarele avimorfe, în formă de barză, găină, cloșcă cu pui, și cele umanoide, feminine cel mai adesea.

Având în vedere specificul acestui tip de vas, foarte prezent în toate etapele ce marchează ceremonialul nunții, olarii au căutat să folosească oxizi și smalt de foarte bună calitate, sporindu-i valoarea. Din punct de vedere cromatic, se foloseau culori simbolizând lumina soarelui, ca factor protector al casei, și sângele, ca simbol al sănătății, vitalității, vieții fără de primejdie: galbenul, ocrul, roșul cărămiziu, verdele oliv, albul sidefiu.

Ulciorul, ca vas ceremonial, apare în majoritatea momentelor ritualului nupțial: venirea peșitorilor la casa părinților fetei pentru a cere fata, înțelegerea, în cadrul obiceiului *așezarea după masă*, locul de cinste al oaspeților, sosirea părinților feciorului la socrii mici, în cadrul ritualului *pă vedere*, unde de cele mai multe ori se discuta zestrea și se stabilea data nunții, momentul anunțării și chemării la nuntă, făcut de feciorii din ceata mirelui, *chemătorii* sau *vorniceii* fiind actanții fazei preliminare a nunții. Atribuțiile acestora, aleși în vechime pe baza cutumelor de ceată (vornic însemna dregător de curte), erau esențiale pentru pregătirea și debutul nunții, ei individualizându-se prin anumite însemne rituale purtate la vedere: floare la pălărie, bote înflorate sau toiege, unele având formă de șarpe, și nelipsitul ulcior cu vin sau rachiu, care, alături de bucatele alese, simboliza bunăstarea și cinstea mirilor, băutura fiind un semn al acceptării participării oamenilor la nuntă.

Deși ulcioare s-au realizat în multe centre ceramice, cele ornamentate artistic au fost apanajul doar al olarilor din zona Olteniei (familiile Ciungulescu, Grigore și Marin sau Trușcă) în centrele de la Româna – Balș și Oboga, care au îmbogățind repertoriul ceremonial al nunții, multe dintre ele regăsindu-se în colecțiile muzeale. Faptul că acest obicei este întâlnit mai ales în regiunea Olteniei nu este întâmplător, aici mai rezistă rudimente aparținătoare fazelor preliminare, liminare și post liminare ale ceremonialului nunții. În aceste localități, mirele și mireasa făceau invitații la nuntă. Mirele era însoțit de doi „mânji”, băieți necăsătoriți, iar mireasa era însoțită de două fete fecioare. După nuntă, când fata pleca la bărbat acasă, ulcioarele (numite și ibrice) erau umplute cu rachiu sau vin roșu, din care beau toți nuntașii, simbolizând cinstea miresei.

Utilizarea și participarea în cadrul ritualului nunții a unor oluri specifice au fost puse în relație cu un întreg sistem de gândire mitică, specifică țaranului român, care, alături de formule și strigături consacrate, arată funcția augurală importantă a acestui rit de trecere, gesturile performate fiind definitorii pentru întemeierea noii familii.

BIBLIOGRAFIE

- Ciubotaru, Silvia, *Nunta în Moldova*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2000.
- Roșu, Georgeta, *Ulcioare de nuntă*, Muzeul Țăranului Român, București, 2000.
- Slătineanu, Barbu, *Arta Populară în Republica Populară Română, Ceramica*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.
- Bernea, Ernest, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, Editura Humanitas, București, 2005.

ILUSTRĂȚII

Fig. 1. Ulcior de formă sferică, gât scurt, tub circular și semicircular, prevăzut cu toartă, ce pleacă de pe pânțece până sub buză, este prevăzut cu șață, ca în cazul majorității vaselor ceremoniale de nuntă, ca decor prezintă doi șerpi afrontați de o parte și de alta a gurii, este decorat cu cornul cu pană de rață și pensulă, are smalt de foarte bună calitate. **Grigore Ciungulescu, Oboga - Olt**

Fig. 2. Ulcior de nuntă ornamentat cu elemente zoomorfe: doi șerpi, broască, doi câini afrontați. **Marin Trușcă, Româna - Olt**

Fig. 3. Mijlocenii Bârgăului - Bistrița Năsăud

Fig. 4. Eugen Pătru - Vlădești, Vâlcea

Fig. 5. Mijlocenii Bârgăului - Bistrița Năsăud

Fig. 6. Ploscă ulcior cu șase brațe, lucrarea specifică a acestui olar, vasul este acoperit cu smalt verde, pe fiecare braț al vasului se află modelat câte un șarpe. Dumitru Șchiopu - Vlădești, Vâlcea

Fig. 7. Ulcior angobat în alb, dat cu smalt, prezintă decor în relief cu vrej de viță de vie și ciorchine de strugure. **Mihăileni - Botoșani**

Fig. 8. Ulcior de formă avimorfă - cloșcă cu pui, lucrare complexă, executată manual, smălțuită. **Grigore Ciungulescu, Oboga - Olt**

Fig. 9. Ulcior de formă sferică, gât scurt, tub circular și semicircular, prevăzut cu toartă, ce pleacă de pe pânțece până sub buză, este prevăzut cu țăță, ca în cazul majorității vaselor ceremoniale de nuntă, ca decor prezintă doi șerpi afrontați de o parte și de alta a gurii, este decorat cu cornul cu pană de rață și pensulă, are smalt de foarte bună calitate. **Grigore Ciungulescu, Oboga - Olt**

Fig. 10. Ulcior de nuntă ornamentat cu elemente zoomorfe: doi șerpi, broască, doi câini afrontați. **Marin Trușcă, Româna – Olt**

Fig. 11. Jenică Castan, Dumeștii Vechi – Vaslui.